

RESNICA O ZAKONU

Klementova dvorana,
sobota, 27. januar 2007

Dragi prelati sodniki, oficiali in sodelavci sodišča rimske rote, izredno sem počaščen, da se lahko znova srečam z vami ob začetku sodnega leta. Prisrčno pozdravljam zbor prelatov sodnikov, na čelu z dekanom, mons. Antonijem Stankiewiczem, ki se mu zahvaljujem za besede, s katerimi je predstavil naše srečanje. Nato pozdravljam oficiale, odvetnike in druge sodelavce tega sodišča, kakor tudi člane *Studio rotale* in vse navzoče. Rad izkoristim to priložnost, da vam ponovno izrazim svoje spoštovanje in hkrati poudarim pomembnost vašega služenja Cerкви na tako nujno potrebnem področju, kot je pravno delovanje. Zavedam se dragocenega dela, ki ga skrbno in dosledno opravljate v imenu in poslanstvu Svetega sedeža. Vaša naloga, da služite resnici v pravičnosti, je podprta s slavno tradicijo tega sodišča, ki jo mora vsak izmed vas spoštovati.

Lansko leto, ob mojem prvem srečanju z vami, sem iskal poti kako preseči navidezna nasprotja med ničnostnimi zakonskimi pravnimi in pristnim pastoralnim čutom. V tej perspektivi se ljubezen do resnice kaže kot stična točka med procesnim raziskovanjem in pastoralnim služenjem ljudem. Vendar ne smemo pozabiti, da v primerih ničnosti zakona resnica sodnega postopka predpostavlja samo »resnico zakona«. V kulturnem okolju, ki je zaznamovan z relativizmom in pravnim pozitivizmom se smatra, da je zakonska zveza le družbena oblika za čustvene vezi, zato izraz »resnica zakona« izgublja svoj prvotni pomen. Zakonska zveza pa ni le nekaj naključnega, kot so to lahko človeška čustva, ampak je zakonita oblika, katero lahko človekova volja spremeni v užitek in jo tako prikrajša za njeno resnično podobo zakona.

Ta kriza bistva zakona vpliva na razmišljanje mnogih vernikov. Praktični učinki tega, kar sem imenoval »hermenevtika prekinitve in zloma«, glede učenja 2. vatikanskega cerkvenega zbora,¹ se zdijo posebej akutni na področju zakona in družine. Skratka, nekaterim se zdi, da je potrebno koncilski nauk o zakonu, še posebej opis zakona kot »globoke skupnosti življenja in ljubezni« (*intima communitas vitae et amoris*),² spremeniti in zanikati obstoj nerazvezljive zakonske zveze, ker naj bi pri tem šlo le za »idealiziran zakon«, ki ne more postati obvezen za »normalne kristjane«. Dejansko se je po nekaterih cerkvenih krogih razširilo prepričanje, da bi bilo pastoralno dobro, če se pravni status oseb, ki živijo v iregularni zakonski skupnosti, kanonsko uredi, neodvisno od veljavnosti ali ničnosti njihovega zakona in neodvisno od »resnice« njihovega pravnega stanja. Postopek razglasitve zakonske ničnosti je pravzaprav mogoče razumeti kot zakonito pot za doseg tega cilja, glede na logično sklepanje, da je pravo samo formalizacija človekovih zahtev. V zvezi s tem je najprej potrebno izpostaviti, da je koncil zakon nedvomno opredelil kot »globoko skupnost življenja in ljubezni« (*intima communitas vitae et amoris*), vendar to zvezo glede na tradicijo Cerкve določa cela vrsta načel Božjega prava, ki ustvarjajo njen pravi in trajni antropološki pomen.³

Koncilsko učenje je zvesto nadaljeval papež Pavel VI. in Janez Pavel II., kakor tudi Zakonik cerkvenega prava za latinsko Cerkev in vzhodne Katoliške cerkve. Vsi ti, ki so ostali zvesti nauku in določbam zakonske zveze, so si prizadevali za prenovu in ohranitev zakonske skupnosti.⁴ Ta razvoj je bil osnovan na nesporni predpostavki, da ima namreč zakon svojo resnico, ki jo harmonično podpirata poglobljena vera in razum, to je človekovo vedenje, razsvetljeno z Božjo besedo o spolni različnosti moškega in ženske, z globokimi potrebami po dopolnjevanju in popolni podaritvi.

¹ Prim. Benedikt XVI., *Govor rimski kuriji* (22. 12. 2005), v: AAS 98 (2006) 46.

² Pastoralna konstitucija o Cerкви v sedanjem svetu, 48.

³ Prim. prav tam.

⁴ Prim. Benedikt XVI., *Govor rimski kuriji*, prav tam.

Antropološka in odrešujoča resnica zakona – tudi v njeni pravni razsežnosti – je prisotna že v Svetem pismu. Jezusov odgovor farizejem, ko so ga vprašali za mnenje o dopustni odslovitvi žene, je dobro poznan: »Ali niste brali, da ju je Stvarnik na začetku ustvaril kot moža in ženo in rekel: Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso. Tako nista več dva, ampak eno meso. Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne ločuje« (Mt 19, 4-6). Citata iz Prve Mojzesove knjige (1, 27; 2, 24) pokažeta na resnico »načela« o zakonu, takšno resnico, katere polnost je najti v Kristusovem odnosu do Cerkve (prim. Ef 5, 30-31) in ta je bila predmet tako širokega in globokega razmišljanja Janeza Pavla II. v nizu njegovih katehez o človekovi ljubezni po Božjem načrtu. Na osnovi te edinosti zakonske dvojice je mogoče izdelati resnično pravno antropologijo zakona. V tem smislu dajejo Jezusove zaključne besede še posebno jasnost: »Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne ločuje«. Vsak zakon je seveda rezultat svobodne privolitve moškega in ženske, vendar pa v praksi njuna svoboda izraža naravno sposobnost neločljive povezanosti v njuni moškosti in ženskosti. Do zveze pride na podlagi Božjega načrta, ki je ustvaril moškega in žensko in jima dal moč, da za vedno združita naravne in dopolnjevalne razsežnosti, ki jih imata kot osebi. Nerazvezljivost zakona ni rezultat golega prizadevanja zakoncev, ampak je »močna vez, ki jo je določil Stvarnik«. ⁵ Zakonci si morajo zato resnično prizadevati, da bo zakon takšen, kot je v načrtu stvarjenja in odrešenja. In bistveni pravni značaj zakona je še posebej neločljivo povezan z vezjo, ki predstavlja za moškega in žensko potrebo po pravici in ljubezni, pri čemer je za njuno dobro in za dobro vseh potrebno, da brez nasprotovanja ne opustita tega, kar je Bog naredil v njima.

Ta vidik je potrebno še poglobiti, ne le zaradi tega, ker ste kanonisti, ampak tudi zato, ker mora splošno razumevanje zakona vključevati jasnost glede na njegovo pravno razsežnost. Zamisli glede narave zakonskega odnosa se lahko kakorkoli močno razhajajo. Za pozitivizem bo pravna razsežnost zakonske vezi samo uresničenje norme, da bo formalno veljavna in učinkovita. V takem primeru ostane človeška resničnost življenja in zakonske ljubezni izključena iz »pravne« ustanove zakona. Ustvari se vrzel med pravom in človeškim bivanjem, ker se povsem zanika možnost antropološkega temelja prava.

Popolnoma drugačna je tradicionalna pot Cerkve pri razumevanju pravne razsežnosti zakonske zveze, ko sledi učenju Jezusa, apostolov in cerkvenih očetov. Sveti Avguštín je na primer ob branju svetega Pavla zapisal: »Žena nima oblasti nad svojim telesom, marveč mož, enako pa tudi mož nima oblasti nad svojim telesom, ampak žena« (1 Kor 7,4). ⁶ Sveti Pavel, ki v Pismu Efežanom tako globoko razlaga »veliko skrivnost« (*mystérion mega*) zakonske ljubezni ob podobnosti Kristusovega odnosa s Cerkvijo (5, 22-31), ni omahoval, ko je za zakon uporabil najmočnejše pravne izraze, s katerimi je označil pravno vez, s katero sta zakonca povezana v eno telo. Prav tako je za sv. Avguštína pravna razsežnost zakona v treh dobrinah zakona »potomci, zvestoba, zakrament« (*proles, fides, sacramentum*), ki so srce nauka o zakonu.

Nasproti subjektivni in svobodomiselní relativizaciji spolne izkušnje tradícija Cerkev nedvoumno zagovarja naravno pravno vrednost zakona, kamor po naravi spadajo tudi medsebojni odnosi. V tej perspektívi se pravo resnično prepleta z življenjem in ljubeznijo kot njegovo notranjo potrebo po biti. Zato, kakor sem zapisal v svoji prvi okrožnici, »eros vodi človeka od stvarjenja dalje v zakon, v zvezo, h kateri spadata enost in dokončnost. Tako in samo tako se uresničuje njegova notranja bit«. ⁷ Ljubezen in pravo se lahko združita do te točke in

⁵ Janez Pavel II., Kateheza *Vrednost enega in neločljivega zakona v luči prvih poglavij Prve Mojzesove knjige* (21. 11. 1979), tč. 2.

⁶ Sv. Avguštín, *De bono coniugali*, 4, 4.

⁷ Benedikt XVI., Okrožnica *Bog je ljubezen* (*Deus caritas est*, 25. 12. 2005), Cerkevni dokumenti 112, Ljubljana 2006, 11.

zagotovita, da mož in žena drug drugemu dolgujeta ljubezen, s katero se spontano ljubita med seboj: ljubezen v njima je sad, da drug drugemu in otrokom želita dobro. To pa je končno tudi zahteva ljubezni za resnično dobro samega sebe.

Celotno delovanje Cerkve in vernikov na področju družine mora biti osnovano na tej resnici glede zakona in njegove notranje pravne razsežnosti. Kljub temu, kot sem že prej dejal, se lahko relativistična miselnost na bolj ali manj odprt ali subtilen način vtihotapi v cerkveno skupnost. Vi dobro veste, da je to resna nevarnost našega časa, ki se včasih kaže v izkrivljenih razlagah veljavnih kanonskih norm. Zoper to težnjo je potrebno odgovoriti s pogumom in zaupanjem, nenehno uporabljajoč hermenevtiko prenove in se ne pustiti zapeljati razlagam, ki vnašajo prelom s tradicijo Cerkve. Te poti vodijo v stran od pravega bistva zakona, kakor tudi v stran od njegove bistvene pravne razsežnosti in želijo z različnimi bolj ali manj zanimivimi izrazi prikriti ponarejeno zakonsko resničnost. Tako pride včasih do trditve, da ni nič prav in nič narobe v partnerskem odnosu, ampak da gre vedno le za subjektivna pričakovanja zakonskega partnerja. V tej perspektivi ideja zakona »*in facto esse*« (v resnici) niha med dejanskimi odnosi in pravno-pozitivističnimi pogledi ob zanemarjanju bistva notranje zveze pravičnosti med osebo moškega in ženske.

Prispevek cerkvenih sodišč za preseganje krize bistva zakona, tako v Cerkvi, kot v civilni družbi, se nekaterim zdi, da je drugotnega pomena. Vendarle pa, ravno zaradi tega, ker ima zakon bistveno pravno razsežnost, je biti moder in prepričljiv služabnik resnice na tem občutljivem in najpomembnejšem področju izrednega pričevanjskega pomena in je globoka podpora vsem. Dragi prelati sodniki, vi ste vneti na področju, na katerem se odgovornost za resnico čuti še na prav poseben način v našem času. Ko zaupamo v vaše delo, bodite gotovi, da se vaša dejanja harmonično vključujejo v ponovno odkritje lepote »resnice o zakonu«, resnice o »načelih«, ki jih je Jezus v polnosti učil in na katera nas danes v Cerkvi nenehno spominja Sveti Duh.

Dragi prelati sodniki, oficiali in sodelavci, to so premisleki, ob katerih sem želel vzbuditi vašo pozornost, v prepričanju, da bom lahko z vami podelil in vam približal tako pomemben nauk. Vsem in vsakomur posebej izražam svoje občudovanje in svoje popolno zaupanje, da bo apostolsko sodišče rimske rote, ta učinkovit in verodostojen izraz pravne modrosti Cerkve, še naprej dosledno opravljalo svojo ne lahko delo v služenju Božjemu načrtu po sledih Stvarnika in Odrešenika glede zakonske zveze. Ko kličem Božjo pomoč nad vaše delo, vam vsem iz srca podeljujem poseben apostolski blagoslov.

Benedikt XVI.

Acta Benedicti Pp. XVI, Ad Tribunal Rotae Romanae,
Acta Apostolicae Sedis 99 (2007), str. 86-91

V slovenskem jeziku: Joseph Ratzinger-papež Benedikt XVI,
Resnica o zakonu, Ognjišče-Slomškova založba,
Maribor, 2015